

Prisistato Gargždų krašto muziejus

Roma LITVINAITĖ-PAPLAUSKIENĖ

Gargždai – šalia Klaipėdos esantis rajono centras – pastarąjį dešimtmetį pergyveno intensyvią plėtrą. Klaipėdos rajone ėmė kurtis daug naujų sodybų, gyvenviečių, o į miestą atsikėlė naujakurių. Gargždams iškilo grėsmė prarasti savo dvasią ir autentiškumą, mat, naujesiems gyventojams, jų vaikams, patekus į didesnę dalimi sovietmečiu pastatytą miestą, nelengva suvokti vietovės istorinį kontekstą. Daugeliui miestiečių ėmė formuotis neadekvati istorinė jausena, užmarštis, kad gyvena sename, dar 1792 m. magdeburgines miesto teises gavusiame žemaitiškame pasienio mieste, gyvenusiame sudėtingą, negandomis paženklinant istorijos kelią. Todėl siekiant išlaikyti praeities gyvastį Gargždų mieste Klaipėdos rajono savivaldybės Tarybos narių iniciatyva 2005 m. buvo įkurtas Gargždų krašto muziejus.

Lankytojus muziejus pasitiko tais pačiais metais gruodžio mėnesį su istorinių nuotraukų ekspozicija „Senujų Gargždų vaizdai“. Taip nuo pat pirmųjų veiklos dienų išryškėjo įstaigos veiklos koncepcija – istorinio, kultūrinio paveldo identifikavimas, eksponavimas ir sklaida visuomenei bei kultūrinio, dvasinio palikimo fiksavimas, tyrinėjimas.

Per savo gyvavimo penkmetį muziejus stipriai prasiplėtė: 2006 m. įsteigtas muziejaus filialas Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejus Priekulėje, 2007 m. – filialas Agluonėnų etnografinė sodyba, 2009 m. muziejaus filialu tapo levos Simonaitytės muziejus. Šiuo metu veikla ir tyrinėjimo laukas apima visą Klaipėdos rajoną, kuriame ribojasi Mažosios Lietuvos ir Žemaitijos etniniai regionai.

Pirmuosius eksponatus muziejus 2005 m. paveldėjo iš Gargždų kultūros centro kraštotyrininko G. S. Rudžio. Didžiąją dalį sudarė XX a. etnografinės buities, namų apyvokos daiktai, žemės ūkio ir amatininkų įrankiai. Gausi ir įvairi muziejaus istorinio rinkinio medžiaga, atspindinti Gargždų miesto ir Klaipėdos rajono istoriją nuo XIX a. iki 1990 m. Rinkinyje saugoma įvairių dokumentų, knygų (XX a. I pusė, leidimo vieta – Mažoji Lietuva, Latvija, JAV), maldaknygių (seniausia datuojama 1898 m.), laikraščių, numizmatikos eksponatų. Dailės skyriaus eksponatus sudaro skulptūrėlės, antkapiniai kryžiai, koplytėlės, surinkti Klaipėdos rajono kultūros skyriaus specialistų iš rajono senųjų kapinaičių. Rinkinyje saugomi krašto tautodailininkų kūriniai. Ikonografijos rinkinyje saugomos fotografijos, negatyvai, atvirukai, planai, žemėlapiai, kuriuose įamžinti miesto bei rajono gyventojai, vietovės, objektai. Gargždų krašto filiale Priekulės laisvės kovų ir rezistencijos istorijos muziejuje yra sukaupta daiktų, fotografijų, do-

Gargždų krašto muziejaus pastatas.

GARGŽDAI AREA MUSEUM INTRODUCES Roma LITVINAITĖ-PAPLAUSKIENĖ

The publication introduces to Gargždai Area Museum, new member of the Association of Lithuanian Museums. Gargždai, a district centre close to Klaipėda, has been rapidly developing in recent years. Many new farmsteads, settlements got established in Klaipėda District, many people came to live in Gargždai. The new settlers and their children who came to live in the town of soviet construction found it difficult to understand the historic context of the town and unexpectedly Gargždai came in face with the threat to lose its authentic lifestyle. Most population began developing the non-adequate historic sense of forgetfulness that they lived in an old Samogitian border town which was awarded Magdeburg rights in 1792 and which survived the complex history marked by severe hardships. To keep the history of Gargždai alive, Gargždai Area Museum was opened on the initiative of the Klaipėda District Council in 2005. The museum has three branches: Museum of Freedom Wars and Deportations in Priekulė, Agluonėnai Ethnographic Farmstead and Ieva Simonaitytė Museum. The museum activities and research cover the whole Klaipėda District where the ethnic regions of Lithuania Minor and Samogitia meet.

Ekspozicijos „Pragaištingas karas“ fragmentai.

kumentų, laiškų iš tremties vietų, intensyviai kraštotyrynių ekspedicijų metu renkami rezistencinių kovų istoriją atspindintys eksponatai.

Kompensuodamas eksponatų trūkumą, muziejus siekia surinkti išsamią informaciją apie šalies muziejuose ir mokslo įstaigose saugomas vertybes iš Klaipėdos rajono bei pasidaryti kokybiškas skaitmenines jų kopijas. Intensyviai renkamas ir dvasinis kultūros paveldas – vykdomos kraštotyrynės, etnografinės ekspedicijos, lauko tyrimai. Formuojamas muziejaus archyvo apklausų fondas.

Gargždų krašto muziejus stengiasi kuo dažniau atnaujinti savo ekspoziciją, šiuolaikiškais ir vizualiai patraukliomis priemonėmis supažindinti lankytojus su Gargždų miesto ir krašto istorija. Nuo įsikūrimo pradžios buvo parengtos istorinės ekspozicijos: „Senujų Gargždų vaizdai“ (2005/2006 m.), „Gargždų istorijos šaltiniai“ (2006/2007 m.), „Pragaištingas karas“ (veikia šiuo metu).

Nuolatinės teminės ekspozicijos veikia filialuose. Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejuje – tremties ir rezistencijos, Agluonėnų etnografinėje sodyboje – lietuvininko XIX–XX a. gyvenamosios aplinkos ekspozicijos. I. Simonaitytės memorialiniame muziejuje išlikusi autentiška aplinka, kurioje rašytoja praleisdavo vasaras nuo 1961 m. iki 1978 m., veikia nuolatinė literatūrinė ekspozicija.

Muziejus siekia ne tik kaupti, tirti kultūrinę, istorinę informaciją, bet skatinti jos vartojimą visuomenėje. Ruošiamos tikslinėms vartotojų grupėms (įvairaus amžiaus moksleiviams, visuomeninėms organizacijoms, kraštiečiams, svečiams) pritaikytos edukacinės programos, rengiami renginiai – parodų pristatymai, moksleivių konkursai, muziejus aktyviai prisideda prie bendrų miesto ir rajono renginių programų, skleidžiama pažintinė informacija regiono spaudoje, parengtas informacinis puslapis su virtualia dokumentų ekspozicija internete (<http://www.klaipedos-r.lt/?It=1090255608>).

Gargždų krašto muziejus surengė dvi rajonui reikšmingas konferencijas. Viena iš jų – „Šiandienos kraštotyra: uždaviniai, temos, metodika“ (2006 m.) – skirta kraštotyrynę veiklą vykdančioms krašto kultūros, švietimo darbuotojams bei visuomenininkams. Patirtimi dalijosi žymūs Lietuvos etnologai, bibliotekininkai ir muziejininkai. 2007 m. organizuota konferencija „Krikščionybės raidos Vakarų Žemaitijoje kontekstai“, skirta Vakarų Žemaitijos katalikiškųjų parapijų ir bažnyčių istorinės raidos aspektams. Tai buvo vienas iš 2007 m. minėto Žemaičių vyskupystės įkūrimo 590-ojo jubiliejaus renginių. Konferencijoje pranešimus bažnytinės istorijos, dailės, architektūros, katalikybės plėtros Vakarų Žemaitijoje socialinių ir ekonominių aspektų temomis skaitė Žemaitijos, Žemaičių vyskupystės, Gargždų parapijos istorijos tyrinėtojai. Konferencijos medžiagą planuojama publikuoti.

2007 m. Gargždų krašto muziejus sukūrė ir išleido istorinės dokumentikos filmą „Riba. Pirmosios II Pasaulinio karo dienos. Lietuvos – Vokietijos pasienis“. Pasirinkta tema – aktuali, bet dar netyrinėta buvusio pasienio ruožo gyvenviečių (Šilutės, Kretingos, Klaipėdos rajonuose) istorijose, ir tinkama medžiaga filmui, nes dar yra gyvų to meto įvykių amžininkų, karo meto kronikos vaizdinės medžiagos. Anuometinis Lietuvos ir Vokietijos pasienis, kurio vienas iš pagrindinių perėjimo punktų buvo Gargždai, pirmasis patyrė II pasaulinio karo baisumus bei pasirošimo invazijai veiksmus. Buvo apklausti 28 pateikėjai Klaipėdos krašte buvusiam Lietuvos – Vokietijos pasienyje. Medžiaga saugoma muziejaus archyvo apklausų fonde. Filmą buvo pristatytas miesto bei rajono bendruomenėms, organizacijoms, mokykloms.

Gargždų krašto muziejus ir Agluonėnų filialas 2008 m. prisidėjo įgyvendinant per vietos veiklos grupę „Pajūrio iniciatyvos“ iš ES paramos fondų finansuotą projektą „Kultūros turizmo infrastruktūros kūrimas Agluonėnų apylinkėse, panaudojant Mažosios Lietuvos kultūros paveldą. Agluonėnai – Mažosios Lietuvos dalis“. Įgyvendinant projektą buvo pastatyti keturi informaciniai stendai prie kultūros paveldo

objektų Agluonėnų seniūnijoje. Muziejaus darbuotojai konsultavo projekto rengėjus bei padėjo bendruomenei parengti tekstinę ir vizualią informaciją stendams.

2008 m. parengtas kultūrinių vakarų ciklas „Sugrįžimai“, kurio metu iš Gargždų kilę menininkai, mokslininkai, visuomenės veikėjai (bioetikos mokslų daktaras kun. Andrius Narbekovas, Nacionalinės premijos laureatė, architektūros istorikė, prof. Nijole Lukšionytė-Tolvaišienė ir kt.) pristatė savo kūrybą, mokslinius tyrimus vietos bendruomenei. Iš viso surengti 6 susitikimai. Gargždų miesto bei Klaipėdos rajono gyventojai „Sugrįžimus“ išrinko geriausiu 2008 m. projektu.

Gargždų krašto muziejus jau trečius metus vykdo EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų finansuotą projektą „Agluonėnų etnografinės sodybos restauracijos ir pritaikymo viešosioms kultūros, švietimo ir bendruomeninės veiklos reikmėms“. Projektu siekiama išsaugoti unikalų Klaipėdos krašto medinės architektūros paminklą ateities kartoms ir pritaikyti jį dabarties kultūros paslaugų poreikiams.

Agluonėnų etnografinė sodyba vykdo tęstinį projektą „Lietuvininko kieme“, kurio tikslas – Mažosios Lietuvos regiono kultūrinio paveldo gaivinimas, sklaida ir aktualizavimas per edukacinį bei meninį ugdymą. Antrus metus organizuojama kraštotyrynė ekspedicija, kurios metu siekiama apklausti kuo daugiau mažlietuvių, surinkti jų prisiminimus. 2010 m. planuojama išleisti katalogą „Lietuvininko portretai“. Leidinyje bus pateikta lietuvininkų etninės grupės kultūros istorijos apžvalga, profesionaliai atlikti lietuvininkų portretai, senosios fotografijos iš asmeninių albumų, trumpos biografijos, apklausų metu papasakotos istorijos. Siekiant išsaugoti unikalų lietuvininkų kultūrinį paveldą, leidinyje bus pateikta jų savimonė ir kultūrinius bruožus atspindinti medžiaga.

Gargždų krašto muziejaus filialas Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejus vykdo tęstinį projektą „Pasipriešinimo kovų vietos“, kuriuo siekiama prasmingai paminėti Klaipėdos regiono gyventojų genocido ir rezistencijos kovų įvykius, įdomiai ir įtaigiai pateikti istorines žinias apie genocidą.

Kasmet vykdomos tęstinės edukacinės programos: istorinės tematikos „Istorija – gyvenimo mokytoja“ (Gargždų krašto muziejus), etnografinių ekspedicijų „Kas buvo, kai manęs nebuvo“ (filialas – Agluonėnų etnografinė sodyba), lauko tyrimų „Pasipriešinimo kovų vietos“ (filialas – Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejus).

Ateities perspektyvoje muziejus išskiria pagrindinį uždavinį – ugdyti kraštiečių kultūros istorinės aplinkos pažinimo poreikį, sugebėjimą ja didžiuotis ir vertinti, šiuolaikinėmis ekspozicijomis, kraštotyrynėmis ekspedicijomis ir istoriniais tyrimais gilinti krašto istorijos supratimą, paplėsti gyventojų žinias, padėti formuoti regioninį patriotizmą. ■

GKM archyvo nuotr.

Renginyje Lietuvininko kieme, Agluonėnų etnografinėje sodyboje.